

CHÍNH SÁCH TÀI CHÍNH CHO PHỤC HỒI VÀ PHÁT TRIỂN KINH TẾ VIỆT NAM SAU ĐẠI DỊCH COVID-19

NGUYỄN ANH PHONG, NGUYỄN THỊ NGÀ DUNG

Bài viết cung cấp lược khảo ảnh hưởng các lần đại dịch đến kinh tế các quốc gia trên thế giới, cùng với đó là những chính sách tài chính các quốc gia ứng phó nhằm phục hồi kinh tế. Tổng hợp và bình luận chính sách mà Việt Nam đã áp dụng, đồng thời đề xuất gói chính sách tài chính kích thích và phục hồi kinh tế theo mô hình chữ V.

Từ khóa: Đại dịch COVID19, ảnh hưởng kinh tế, chính sách tài chính

FINANCIAL POLICY FOR VIETNAMESE ECONOMIC RECOVERY AND DEVELOPMENT IN THE POST-COVID19 PERIOD

Nguyễn Anh Phong, Nguyễn Thị Nga Dung

The paper provides a summary of the effects of pandemics on the economies of countries around the world, along with the coping financial policies for economic recovery. Summarize and comment on policies that Vietnam has applied, at the same time, propose financial solutions to stimulate and restore the economy according to the V-model.

Key words: COVID19 pandemic, economic impact, financial policy

Ngày nhận bài: 8/4/2020

Ngày hoàn thiện biên tập: 16/4/2020

Ngày duyệt đăng: 23/4/2020

Đặt vấn đề

Từ năm 2000 đến nay, thế giới/khu vực và Việt Nam đã trải qua 3 lần đại dịch gồm: Dịch SARS (năm 2003), H5N1 (năm 2009) và Covid-19 (năm 2019), từ đó tác động không nhỏ đến kinh tế các quốc gia (bao gồm nhiều mặt về kinh tế, xã hội, thu nhập, việc làm...). So với tác động của dịch SARS năm 2003 và H5N1 năm 2009 thì dịch Covid-19 có quy mô lớn hơn rất nhiều. Để ngăn chặn sự lây lan của dịch Covid-19, Chính phủ nhiều quốc gia trên thế giới đã phải ban hành các lệnh hạn chế, cấm đi lại, phong tỏa các trung tâm thương mại, khiến hoạt động sản xuất kinh

doanh bị ảnh hưởng nghiêm trọng. Tình trạng thất nghiệp và thu nhập giảm sút, theo đánh giá, suy thoái kinh tế do dịch Covid-2019 lớn hơn dẫn tới tình trạng suy thoái kinh tế nghiêm trọng hơn nhiều so với cuộc khủng hoảng tài chính toàn cầu năm 2007-2008.

Theo dự báo của Hãng phân tích tài chính Oxford Economics (Anh), tăng trưởng kinh tế Trung Quốc có khả năng chỉ đạt 5,6% năm 2020, giảm từ mức 6,1% của năm ngoái. Nếu điều đó xảy ra, tăng trưởng kinh tế toàn cầu sẽ giảm 0,2% trong năm nay, xuống còn 2,3% - mức thấp nhất kể từ cuộc khủng hoảng tài chính cách đây một thập niên.

Mới đây, Ngân hàng Phát triển châu Á cũng đã công bố báo cáo "Triển vọng Phát triển châu Á". Theo đó, tốc độ tăng trưởng kinh tế của Việt Nam năm 2020 sẽ đạt mức 4,8% do tác động của dịch COVID-19 và sự suy giảm thương mại toàn cầu. Tình hình đó buộc chính phủ các nước trên thế giới, trong đó có Việt Nam đã phải nhanh chóng đưa ra các chính sách tài khóa và tiền tệ để kích thích và phục hồi nền kinh tế.

Các kịch bản phục hồi kinh tế cho Việt Nam thời hậu Covid-19

Hiện nay, các tổ chức quốc tế đã dựa trên 2 biến số cơ bản là diễn biến tình hình dịch bệnh và năng lực ứng phó của chính phủ các quốc gia để đưa ra các mô hình phục hồi kinh tế sau đại dịch. Đối với Việt Nam, Ngân hàng Thế giới (WB) đưa ra dự báo tăng trưởng kinh tế sẽ sụt giảm ở mức 4,9%, trong trường hợp xấu có thể còn 1,5% thay vì 7% như dự báo ban đầu, nếu không xuất hiện đại dịch (Hình 1).

Theo đó, Việt Nam có thể có 4 mô hình phục hồi kinh tế tương ứng với các điều kiện kèm theo (các điều kiện có thể xảy ra đồng thời hoặc không xảy ra đồng thời) (Bảng 1).

BẢNG 1: CÁC MÔ HÌNH PHỤC HỒI KINH TẾ CHO VIỆT NAM VÀ ĐIỀU KIỆN KÈM THEO

	Mô hình chữ V	Mô hình chữ U	Mô hình chữ L	Mô hình chữ W
Điều kiện	(1) Dịch kết thúc trong quý II; (2) Các biện pháp kích thích kinh tế mang lại hiệu quả tốt; (3) Cải cách thể chế mạnh mẽ trong năm 2020; (4) Kinh tế thế giới hồi phục nhanh sau dịch	(1) Dịch kết thúc trong quý III; (2) Các biện pháp kích thích gần chạm ngưỡng nhưng còn tương đối hiệu quả; (3) Cải cách thể chế được thực thi ở một số khu vực; (4) Kinh tế thế giới không bị rơi vào suy thoái nhưng hồi phục chậm	(1) Dịch kết thúc trong quý III hoặc IV; (2) Các biện pháp kích thích không đủ hoặc không hiệu quả; (3) Các cải cách chậm thực thi hoặc không hiệu quả; (4) Có thể khủng hoảng kép (từ dịch bệnh dẫn đến khủng hoảng tài chính); (5) Kinh tế thế giới/Việt nam bị ảnh hưởng nặng nề, phục hồi rất chậm	(1) Dịch kết thúc trong quý II nhưng bùng lại vào đầu năm 2021; (2) Các biện pháp kích thích và cải cách mang lại hiệu quả tốt trong năm 2020, tạo dư địa cho 2021

Nguồn: Tổng hợp các dự báo Ngân hàng Thế giới và Ngân hàng Phát triển châu Á

Trong 4 mô hình hồi phục kinh tế nói trên, theo suy đoán xác suất xảy ra trong hồi phục kinh tế của Việt Nam theo mô hình chữ V là cao nhất, vì các lý do chính sau đây: Khả năng tương đối cao dịch bệnh kết thúc trong mùa hè; Chính phủ đang quyết tâm thúc đẩy tăng trưởng với các giải pháp hợp lý kể cả từ chính sách tài khóa và chính sách tiền tệ; Các nước lớn đang trình phê duyệt các gói giải cứu kinh tế chưa từng có trước đây (như Hoa Kỳ với gói giải cứu lên tới 2000 tỷ USD), các quốc gia phương Tây và Trung Quốc cũng đưa ra các gói kích thích kinh tế mạnh mẽ, vì vậy khi tình hình từ quý II/2020 dịch bệnh được kiểm soát và dây lùn sẽ giúp kinh tế thế giới hồi phục sau đại dịch

Lựa chọn chính sách tài chính hiệu quả cho mô hình phục hồi kinh tế

Các gói giải cứu kinh tế các nước thực hiện

Hiện nay, chính phủ các quốc gia đã thực hiện các gói giải cứu kinh tế thời hậu COVID-19, trong đó cao nhất là Hoa Kỳ (2000 tỷ USD), kế đến là các quốc gia châu Âu như Đức (500 tỷ Euro), Anh (330 tỷ Bảng)... Khu vực Đông Nam Á cũng có 2 quốc gia công bố các gói giải cứu lớn từ Singapore (59,9 tỷ SGD) và Thái Lan (60 tỷ USD). Hầu hết các gói giải cứu của các quốc gia đều tập trung vào cả chính sách tài khóa (như miễn, giảm, giãn thuế, các khoản hỗ trợ cho người nghèo...) và chính sách tiền tệ (Giảm lãi vay, cơ cấu hay gia hạn lại nợ vay). Kinh nghiệm từ các cuộc khủng hoảng và các lần đại dịch trước cho thấy, sự tác động làm suy giảm tổng cung lẫn tổng cầu để vực dậy nền kinh tế thì chính phủ các quốc gia cần thực hiện cả 2 chính sách là tài khóa lẫn tiền tệ.

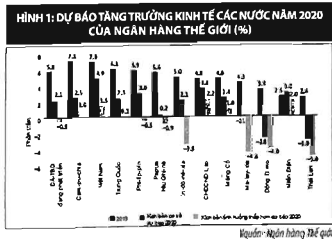
Lựa chọn chính sách tài chính nào cho Việt Nam hồi phục kinh tế theo hình chữ V

Để kinh tế Việt Nam có thể hồi phục theo mô hình chữ V thì phải hội đủ 4 điều kiện (Bảng 1). Trong 4 điều kiện nêu trên, thì có 2 điều kiện thuộc

khách quan và 2 điều kiện thuộc về chủ quan, trong đó có các gói giải pháp kích thích kinh tế hiệu quả và cải cách mạnh mẽ thể chế. Việc cải cách thể chế đã được Chính phủ, các cấp chính quyền thể hiện qua việc thực hiện tuân thủ các thủ tục cải cách hành chính, minh bạch, xử lý nghiêm minh các vụ án tham nhũng, gian lận... Như vậy, chỉ còn yếu tố quan trọng nhất nhằm phục hồi kinh tế là các gói giải pháp hiệu quả từ Chính phủ.

Mặc dù, tình hình tài chính, ngân sách của Việt Nam đang gặp khó khăn, nhưng trước ảnh hưởng nghiêm trọng của đại dịch, Quốc hội và Chính phủ đã quyết định sử dụng mọi nguồn lực tài chính cho giai đoạn hậu COVID-19. Về nguồn tài chính ngân sách trong gói 62.000 tỷ đồng, ngân sách trung ương sẽ dành ra 22.000-23.000 tỷ đồng từ nguồn tăng thu và phần kinh phí còn lại của năm 2019 là 19.000-20.000 tỷ đồng, phần còn lại trích từ quỹ dự phòng, tiết kiệm chi, phần tăng thu, dự phòng ngân sách địa phương. Về chính sách tiền tệ, tính đến cuối tháng 3/2020, nguồn lực dự trữ ngoại hối của Việt Nam đạt trên 84 tỷ USD, và như vậy chúng ta hoàn toàn có đủ nguồn lực để đảm bảo sự ổn định kinh tế vĩ mô, ổn định thị trường tài chính và giá cả.

Hiện nay, Chính phủ đã ban hành nhiều giải pháp nhằm hồi phục kinh tế trong và sau đại dịch như: Gia

BẢNG 2: TỔNG HỢP CÁC CHÍNH SÁCH KÍCH THÍCH KINH TẾ SAU ĐẠI DỊCH CÁC QUỐC GIA

Quốc gia	Tổng trị giá (tỷ USD)	Gói chính sách tài khóa	Gói chính sách tiền tệ
Hoa Kỳ	2000 tỷ USD	<ul style="list-style-type: none"> - Gói cứu trợ mới sẽ đầu tư 130 tỷ USD vào các bệnh viện và các lao động trong ngành Y tế. - Tất cả cá nhân đang hưởng hỗ trợ thất nghiệp sẽ được nhận thêm 600 USD/tuần trong vòng bốn tháng sau khi gói cứu trợ 2.000 tỷ USD chính thức được thông qua - Mỗi cá nhân trưởng thành sẽ nhận được khoản tín dụng thuế có thể hoàn lại với giá trị lên tới 1.200 USD, trong khi trẻ em sẽ được hưởng tới 500 USD. Giá trị ngân phiếu sẽ giảm nếu cá nhân có thu nhập năm hơn 75.000 USD (hay 150.000 USD cho hai vợ chồng). Khoản tiền được nhận sẽ dựa trên thu nhập năm 2019 (hoặc 2018 nếu chưa làm thủ tục hoàn thuế) của cá nhân - Gói kích thích kinh tế thứ ba dự kiến sẽ tạo ra một quỹ 150 tỉ USD để hỗ trợ ngân sách chính phủ địa phương, ngân sách giảm nguồn cung các dịch vụ thiết yếu. 	<ul style="list-style-type: none"> - Hỗ trợ doanh nghiệp nhỏ: Gói hỗ trợ mới sẽ cung cấp tín dụng khẩn cấp lên tới 350 tỉ USD để phục vụ mục tiêu này. Các doanh nghiệp nhỏ nay có thể nhận được khoản tín dụng có trị giá cao gấp 2,5 lần chi phí hàng tháng, bao gồm các khoản lương thưởng cho nhân viên, không tính các nhân viên được hưởng lương trên 100.000 USD - Các khoản vay dành cho thành phố, bang và ngành công nghiệp gặp khó. Gói cứu trợ cũng sẽ cung cấp khoản vay và cam kết cho vay trị giá 500 tỉ USD dành cho ngành hàng không và các ngành kinh doanh đang chịu ảnh hưởng nặng nề của dịch bệnh.
Đức	500 tỷ Euro		Bảo lãnh vốn vay cho các doanh nghiệp và cam kết cung cấp thanh khoản không hạn chế cho các công ty chịu ảnh hưởng từ đại dịch.
Anh	330 tỷ Bảng	Hỗ trợ khoản vay ban đầu trị giá 330 tỷ bảng (400 tỷ USD) cho các công ty	Các tổ chức cung cấp dịch vụ cho vay thế chấp cũng đồng ý hoàn thành toán 3 tháng cho những người bị ảnh hưởng vì đại dịch.
Pháp	300 tỷ Bảng	Hoàn thu thuế, tiền thuê nhà, điện - nước - gas cho các doanh nghiệp nhỏ	Chính phủ sẽ bảo lãnh cho các khoản vay
Tây Ban Nha	200 tỷ Euro		Cung cấp mọi hỗ trợ vốn cần thiết để các công ty không phá sản
Singapore	59,9 tỷ SGD	<ul style="list-style-type: none"> - Tất cả công dân Singapore trưởng thành sẽ được nhận 600 SGD tiền mặt, bao gồm 300 SGD được công bố trước đây trong gói chi trả chăm sóc và hỗ trợ (Care & Support) và 300 SGD bổ sung thêm. - Các khoản thuế đối với lao động nước ngoài trong tháng 4/2020 sẽ được miễn. Các doanh nghiệp cũng sẽ được hưởng một khoản hoàn thuế lao động nước ngoài là 750 SGD cho mỗi lao động nước ngoài - Hỗ trợ doanh nghiệp chi trả 75% mức lương hàng tháng 4.600 SGD đối với mỗi người lao động là công dân Singapore trong tháng 4/2020 	Tăng hỗ trợ vốn vay cho doanh nghiệp
Thái Lan	60 tỷ USD	<ul style="list-style-type: none"> - Hỗ trợ 5.000 Baht/người liên tiếp trong sáu tháng cho những người kinh doanh tự do và những người phải nghỉ việc do tác động của dịch COVID-19. - Gói 600 tỷ Baht bao gồm khoản hỗ trợ cho nông dân, nhưng chưa được công bố chi tiết. - 400 tỷ Baht còn lại sẽ được dùng trong việc phục hồi nền kinh tế thông qua các dự án tạo việc làm, củng cố công đồng và xây dựng cơ sở hạ tầng giao thông 	<ul style="list-style-type: none"> - Gia hạn các khoản vay mềm trị giá 500 tỷ Baht với lãi suất 2%/năm cho các doanh nghiệp vừa và nhỏ với hạn mức tín dụng không quá 500 triệu Baht/doanh nghiệp. - Các tổ chức tài chính cũng sẽ giãn thanh toán nợ cả gốc lẫn lãi trong sáu tháng đối với các doanh nghiệp nhỏ và vừa có hạn mức tín dụng không vượt quá 100 triệu Baht. - Thành lập Quỹ ổn định trái phiếu doanh nghiệp (BSF) trị giá 400 tỷ Baht, trong đó Ngân hàng Trung ương có thể mua trái phiếu doanh nghiệp để duy trì thanh khoản - Ngân hàng Nhân dân Trung Quốc giảm lãi suất cơ bản cho vay 1 năm từ mức 4,15% xuống 4,05% - Hệ thống ngân hàng thương mại được yêu cầu gia hạn nợ, tiếp tục cấp vốn cho những doanh nghiệp chịu ảnh hưởng nặng nề từ dịch bệnh
Trung Quốc	Chưa công bố	Tạm thời miễn, giảm phí bảo hiểm xã hội, bảo hiểm y tế và bảo hiểm thất nghiệp trong 5 tháng, giúp bớt đi gánh nặng khoảng 107 tỷ USD cho các doanh nghiệp.	

Nguồn: Tác giả tổng hợp

hạn thời hạn nộp thuế giá trị gia tăng, thuế thu nhập doanh nghiệp, thuế thu nhập cá nhân và tiền thuê đất; tạm dừng đóng quỹ bảo hiểm hưu trí, từ tuổi; doanh

nh nghiệp được hỗ trợ tiền để trả lương trong trường hợp người lao động ngừng việc tạm thời... Ngoài ra, Chính phủ còn có gói hỗ trợ cho các đối tượng với

BẢNG 3: CÁC NHÓM ĐƯỢC CHÍNH PHỦ HỖ TRỢ TỶ GÓI 62.000 TỶ ĐỒNG

Đối tượng	Mức hỗ trợ (VND)	Hình thức nhận
Người có công với cách mạng	500.000	Trả 1 lần, hỗ trợ 3 tháng
Hộ nghèo, cận nghèo	250.000	Trả 1 lần, hỗ trợ 3 tháng
Lao động tự do, mất việc nhưng chưa được nhận trợ cấp thất nghiệp	1.000.000	Trả hàng tháng, hỗ trợ 3 tháng
Hộ kinh doanh có doanh thu dưới 100 triệu/năm, ngừng kinh doanh từ 1/4	1.000.000	Trả hàng tháng, hỗ trợ 3 tháng
Lao động mất việc từ 14 ngày trở lên	1.800.000	Trả hàng tháng, hỗ trợ 3 tháng
Doanh nghiệp khó khăn tài chính	Vay lãi suất 0% trả lương	Vay hàng tháng tại ngân hàng chính sách xã hội

Nguồn: Tác giả tổng hợp

BẢNG 4: ĐỀ XUẤT BỔ SUNG CÁC CHÍNH SÁCH VÀ GÓI HỖ TRỢ

Chính sách tài khóa

Chính sách thuế: Hiện chỉ mới cho giảm nộp thuế giá trị gia tăng, thuế thu nhập doanh nghiệp, thuế thu nhập cá nhân và tiền thuê đất. Cần sớm có chính sách miễn, giảm các loại thuế tiêu dùng và thu nhập nhất là thu nhập cá nhân ở ngưỡng nộp thuế bậc 1, hay các doanh nghiệp siêu nhỏ, nhỏ và vừa nhằm khơi dậy gia tăng sản xuất, và tiêu dùng.

Về chi tiêu đầu tư: Chính phủ cần có chủ trương đẩy nhanh các dự án trên toàn quốc nhất là các dự án đã có trong dự toán, kế hoạch cần tăng cường giải ngân và hoàn thành.

Về chính sách trợ cấp: Nhanh chóng triển khai các đối tượng có nhu cầu cấp thiết chỉ tiêu cuộc sống nhất là các đối tượng lao động tự do, khó chứng minh thu nhập để hưởng chế độ.

Chính sách tiền tệ

Chính sách lãi suất: Ngân hàng Nhà nước cần có chính sách giảm lãi suất điều hành sâu hơn mức như hiện nay (chỉ mới giảm 0,5-1%). Ngoài ra, đẩy mạnh loại bỏ các khoản nợ cũ giảm áp lực trả nợ cho doanh nghiệp là thiết yếu.

Xác định tồn thất để hướng ưu đãi: Hạn chế những vướng mắc như chứng minh tồn thất do dịch, lao động ngừng việc (trong khi doanh nghiệp cố gắng giữ lao động bằng cách giảm giờ làm, tăng ca, chia ca,...). Nên phân loại doanh nghiệp theo tiêu chí quy mô lao động để xét ưu đãi.

Chính sách tín dụng tiêu dùng: Hiện các gói ưu đãi đang tập trung nhiều vào khu vực doanh nghiệp hơn là khu vực cho vay cá nhân và hộ gia đình, trong khi đây là phần khúc lớn của các ngân hàng nhỏ.

Nguồn: Tổng hợp các đề xuất của tác giả

tổng mức hỗ trợ của Chính phủ cho người lao động, doanh nghiệp bị ảnh hưởng bởi COVID-19 khoảng 62.000 tỷ đồng. Trong số này, ngân sách nhà nước hỗ trợ trực tiếp 36.000 tỷ đồng, gồm 22.000-23.000 tỷ đồng từ ngân sách trung ương và 13.000-14.000 tỷ từ ngân sách địa phương.

Ngân hàng Nhà nước đã ban hành Thông tư số 01/2020/TT-NHNN ngày 13/3/2020 về việc các tổ chức tín dụng, chi nhánh ngân hàng nước ngoài cơ cấu lại thời hạn trả nợ, miễn, giảm lãi, phí, giữ nguyên nhóm nợ nhằm hỗ trợ khách hàng chịu ảnh hưởng do dịch COVID-19. Hàng loạt các ngân hàng lớn nhỏ đã thực hiện cơ cấu lại nợ, giảm lãi vay cho các DN chịu ảnh hưởng bởi dịch COVID-19, điển hình như: Vietcombank đã hạ lãi suất xuống thấp hơn 0,5-1,5% so với mặt bằng lãi suất chung; BIDV cơ cấu lại nợ, giãn thời gian trả nợ gốc, lãi và giảm đến 2%/năm (đối với các khoản vay bằng tiền đồng); VPBank triển khai chương trình đồng hành thứ hai với mức giảm lãi suất 2% cho các DNNVV bao gồm khách hàng hiện hữu và vay mới...

Nhìn chung, Chính phủ đã kịp thời và quyết liệt trong ban hành các gói hỗ trợ phục hồi kinh tế cả các

chính sách tài khóa và chính sách tiền tệ. Tuy nhiên, các chính sách cũng cần được bổ sung trên nhiều khía cạnh sau thì nền tảng kinh tế mới có thể phục hồi nhanh theo mô hình chữ V phát huy từ quý II/2020 (Bảng 4).

Tài liệu tham khảo:

1. Chính phủ (2020), Nghị quyết số 42/NQ-CP ngày 09/4/2020 về các biện pháp hỗ trợ người dân gặp khó khăn do đại dịch COVID-19;
2. Thủ tướng Chính phủ (2020), Chỉ thị số 11/CT-TTg ngày 04/03/2020 về các nhiệm vụ, giải pháp cấp bách tháo gỡ khó khăn cho sản xuất kinh doanh, bảo đảm an sinh xã hội ứng phó với dịch COVID-19;
3. Ngân hàng Nhà nước (2020), Thông tư số 01/2020/TT-NHNN ngày 13/3/2020 quy định về việc tổ chức tín dụng, chi nhánh ngân hàng nước ngoài cơ cấu lại thời hạn trả nợ, miễn, giảm lãi, phí, giữ nguyên nhóm nợ nhằm hỗ trợ khách hàng chịu ảnh hưởng do dịch COVID-19;
4. Tổng cục Thống kê, Báo cáo tình hình kinh tế xã hội hàng năm;
5. <https://forbesvietnam.com.vn/tin-cap-nhat/wb-dieu-chinh-trien-vang-tang-truong-gdp-viet-nam-nam-2020-xuong-con-49-10027.html>

Thông tin tác giả:

PGS., TS. Nguyễn Anh Phong, Trường Đại học Kinh tế-Luật
ThS. Nguyễn Thị Nga Dung, Trường Đại học Tài chính - Marketing
Email: phongna@uel.edu.vn